

А. ШПАК, Л. РУДЕНКО, А. БОЧКОВСЬКА

ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АТЛАС УКРАЇНИ

Національні атласи належать до найвизначніших картографічних інформаційних творів, що узагальнюють останні досягнення науки, культури, усіх сфер життєдіяльності людства. Концентруючи різноманітну новітню просторову інформацію про державу, такі атласи репрезентують її в науково систематизованому, зіставному, оглядовому та картографічно візуалізованому вигляді. Вони виконують функцію накопичувачів просторової інформації, отриманої на різних напрямках природничих і суспільних досліджень та призначеної для використання в суспільній практиці: реформуванні адміністративного устрою держави, формуванні збалансованого розвитку країни та регіонів, опрацюванні напрямів поліпшення умов життєдіяльності населення, розв'язанні проблем природокористування, оздоровлення природного середовища, збереженні пам'яток природи та матеріальної культури. Завдяки високоємному і насиченому втіленню різноманітної інформації національні атласи є джерелом знань про природу і суспільство, форма подання яких найбільш придатна для пізнання її просторових особливостей.

Національна академія наук України завершила підготовку та видала тиражем 5 тис. примірників перший в історії держави Національний атлас України. Це особливий вид картографічного твору, що узагальнив знання багатьох наук про природу і суспільство, узгодив та систематизував їх і представив у вигляді багатокomпонентної інформаційної системи.

Національний атлас України — найвагоміше досягнення української географічної

науки й академічної картографічної школи. Шлях до його створення було відкрито з набуттям Україною незалежності. Не тільки Україна, а й інші республіки СРСР зі здобуттям незалежності приступили до розбудови відповідних їхньому новому статусу інституцій. Видала свій національний атлас Республіка Білорусь (2002 р.). Вийшли друком два томи чотиритомного Національного атласу Росії (2004 р., 2007 р.). Завершено роботу щодо створення Націо-

© ШПАК Анатолій Петрович. Академік НАН України. Керівник Державної програми робіт з підготовки до видання і видання Національного атласу України.

РУДЕНКО Леонід Григорович. Член-кореспондент НАН України. Директор Інституту географії НАН України. Головний редактор Атласу.

БОЧКОВСЬКА Алла Іллівна. Старший науковий співробітник Інституту географії НАН України. Учений секретар редакційної колегії Атласу (Київ). 2008.

нального атласу Вірменії. Заявили про розроблення національних атласів й інші незалежні держави. Усі європейські країни вже давно видали та неодноразово перевидали свої національні атласи.

Теоретичні знання, багаторічний досвід тематичних досліджень і комплексного картографування, забезпеченість висококваліфікованими кадрами з усіх галузей знань про природу та суспільство дали Національній академії наук України підстави ще в 1992 році ініціювати розроблення такого Атласу. У 1997–2000 рр. було розроблено й видано українсько-англійську електронну версію пілотного проекту Атласу (CD «Атлас України»). Розроблення Національного атласу України було розпочато відповідно до Указу Президента України від 01.08.01 р., постанови Президії НАН України від 28.02.01 р. та Постанови Кабінету Міністрів України від 26.12.03 р.

Концепцію Атласу, основні теоретичні положення його створення, методологічні та методичні основи було розроблено в Інституті географії НАН України. Там же здійснено науково-методичне забезпечення виконання авторських робіт і координацію робіт виконавців усіх шести тематичних блоків Атласу: Загальна характеристика. Історія. Природні умови та природні ресурси. Населення та людський розвиток. Економіка. Екологічний стан природного середовища (табл.1).

Тематика карт блоку **«Загальна характеристика»** (науковий керівник академік НАН України П.Т. Тронько) спрямована на відображення України як складової частини світового та європейського простору. Вона дає уявлення про роль і місце України в природному ландшафті цього простору, його політичному, економічному, соціальному середовищі. Розділ **«Україна»** вміщує також оглядово-географічні карти України й окремо карти Українських Карпат і Гірського Криму. До блоку включено також

карти соціальної тематики. Ця тема відображена показниками соціальної активності населення (підрозділ «Влада та суспільство») і національної спадщини (підрозділ «Культурна та природна спадщина»). Блок включає 38 карт, які розміщені на 28 сторінках (6,4% від обсягу всього Атласу).

Карти блоку **«Історія»** (науковий керівник академік НАН України В.А. Смолій) відображають основні історичні події, які впливали на формування українського народу та його держави. Карти об'єднані в чотири розділи, що висвітлюють давню історію України, середньовіччя та ранній новий час, нову й новітню добу України. Блок включає 79 карт, які розміщені на 36 сторінках (8,2% від обсягу всього Атласу).

«Давня історія» представлена археологічними картами, що характеризують історичні події найдавніших часів — від раннього палеоліту до доби утворення Київської Русі.

У розділі **«Середньовіччя і ранній новий час»** подано інформацію про складний період становлення і занепаду Київської Русі — Давньоруської держави, формування нових політичних утворень на землях України, виникнення та функціонування Запорозької Січі, Української козацької держави. Окремі карти відображають визвольну боротьбу українського народу, соціальні та культурні процеси, що розвивалися на той час. Цей розділ характеризує історичні події X—XVIII ст.

Карти розділу **«Україна в нову добу»** дають уявлення про основні події в соціально-економічному, національно-культурному та суспільно-політичному розвитку України протягом XIX — початку XX ст.

Багате на історичні події XX ст. картографічно відображене в серії карт розділу **«Україна в новітню добу»**. Тематично його структуровано в хронологічному порядку: події Першої світової війни на території України (1914–1917 рр.); події періоду боротьби за національну державність Украї-

Таблиця 1. Національний атлас України. Структура

Тематичні блоки	Тематичні розділи	Кількість карт
I. Загальна характеристика		38
	Україна й світ	25
	Україна	13
II. Історія		79
	Текст	
	Давня історія	17
	Середньовіччя та ранній Новий час	20
	Україна в нову добу	6
	Україна в новітню добу	36
III. Природні умови та природні ресурси		321
	Текст	
	Геофізичні поля	17
	Геологічна будова	19
	Мінеральні ресурси надр	19
	Гідрогеологічні умови та ресурси	13
	Інженерно-геологічні умови	10
	Рельєф	8
	Кліматичні умови та ресурси	60
	Поверхневі води та водні ресурси	26
	Ґрунти та ґрунтові ресурси	18
	Рослинний світ і рослинні ресурси	35
	Тваринний світ і ресурси тваринного світу	33
	Ландшафти та фізико-географічне районування	11
	Моря та їхні ресурси	54
IV. Населення та людський розвиток		181
	Текст	
	Чисельність, структура та розселення населення	41
	Міграція населення	11
	Національний склад населення й розселення народів	18
	Мова населення. Релігія	8
	Інтегральна характеристика людського розвитку	5
	Демографічний розвиток	25
	Ринок праці. Зайнятість і безробіття	9
	Доходи та витрати	13
	Захворюваність і медичне обслуговування	16
	Соціальна сфера (гуманітарний розвиток)	35
V. Економіка		177
	Текст	
	Загальна характеристика економіки	28
	Фінанси й кредит	10
	Промисловість	53
	Сільське господарство	40
	Водне господарство	2
	Лісове господарство	5
	Мисливське та рибне господарство	3
	Будівництво й інвестиції в основний капітал	8
	Транспорт	13
	Зв'язок і інформатизація	11
	Оптова торгівля	4
VI. Екологічний стан природного середовища		76
	Текст	
	Екологічний стан компонентів природи	57
	Антропогенний вплив на природне середовище	9
	Запобігання погіршенню екологічного стану природного середовища	10

Усього – 875 карт

ни (1917–1921 рр.); розвиток України в 1921–1939 рр.; події Другої світової війни (1939–1945 рр.) на території України та Україна в складі СРСР у 1946–1990 рр.

Частина карт характеризує складні процеси становлення національної державності — від зміни адміністративно-територіального устрою в результаті Першої світової війни до подій доби Української Центральної Ради, Української Народної Республіки та інших державних утворень на території України.

Пізніший час (1921–1939 рр.) представлено картами змін адміністративно-територіального поділу України, процесів колективізації та породжених нею проблем (переселення, депортації, голодомор). Відображено також розвиток культури, освіти й науки.

Події Другої світової війни (1939–1945 рр.) на території України характеризуються картами змін території УРСР (1939–1945 рр.); боротьби на радянсько-німецькому фронті (1941–1942 рр.); України в роки гітлерівської окупації (1941–1944 рр.); звільнення України (1943–1944 рр.).

Серед основних історичних подій післявоєнного часу (1946–1990 рр.) відображено зміни в адміністративно-територіальному поділі 1946–1990 рр.; національний рух опору в період 1946–1954 рр.; дисидентський рух в УРСР (кінець 50-х — початок 80-х рр.); виникнення та діяльність політичної опозиції в УРСР (1987–1990 рр.); культурний розвиток УРСР у 1946–1990 рр.

Блок карт **«Природні умови та природні ресурси»** (науковий керівник академік НАН України В.І. Старостенко) включає тринадцять розділів, карти яких розміщені на 150 сторінках, що становить 34,1% об'єму Атласу.

Автори кожного тематичного розділу — провідні вчені України у відповідних галузях знань — зосередили увагу на відображенні особливостей та просторових закономірностей поширення природних об'єктів і

явищ, інтенсивності прояву їхніх зв'язків та взаємодії між ними.

Кarti розділу **«Геофізичні поля»** та побудовані на їхній основі профілі є важливим інструментом пізнання планети, цілеспрямованого пошуку корисних копалин, захисту населення, житла й важливих споруд від небезпечних ендегенних процесів і пов'язаних із ними вторинних інженерно-геологічних явищ.

«Геологічна будова» — один із найскладніших розділів Атласу, присвячений будові надр. Тут представлено останні результати вивчення геологічної будови території України, зокрема геохронології, тектоніки, геодинаміки на різних часових зрізах, класифікації регіональних геоструктур, лінійних і кільцевих структур різного походження та глибини залягання тощо.

У розділі **«Мінеральні ресурси надр»** Україна представлена державою з унікальним мінерально-ресурсним потенціалом. Розроблені карти характеризують поширення основних груп корисних копалин: вуглеводнів (нафти та газу), твердих паливних корисних копалин, руд чорних (залізних та марганцевих), кольорових і рідкісних металів, титан-цирконієвих руд, а також неметалічної мінеральної сировини, кам'яних порід, глин і каолінів, карбонатних та уламкових порід.

Кarti розділу **«Гідрогеологічні умови та ресурси»** характеризують підземні води, основні водоносні горизонти та їхні гідрохімічні особливості; мінеральні води; термальні води; Закарпатський і Причорноморський артезіанський басейни; природні ресурси підземних вод. Представлено також структурне гідрогеологічне районування та функціональне гідрогеологічне районування підземного стоку.

Кarti розділу **«Інженерно-геологічні умови»** містять інформацію про поширення зсувів, підтоплення, карсти, схильність території до екзогенних геологічних процесів; спелеологічні області, при-

родні печери Подільсько-Буковинської та Гірсько-Кримської областей; інженерно-геологічні умови; районування за складністю інженерно-геологічних умов.

На картах розділу «**Рельєф**» відображено загальне і горизонтальне розчленування рельєфу, геоморфологічну будову України в цілому, а також Українських Карпат і Кримських гір, типи берегів Чорного й Азовського морів, морфоструктури центрального типу, геолого-геоморфологічні профілі, геоморфологічне районування.

Серія карт розділу «**Кліматичні умови та ресурси**» характеризує кліматоутворювальні фактори, атмосферні явища, кліматичні та агрокліматичні ресурси, а також кліматичне й агрокліматичне районування.

Карти розділу «**Поверхневі води та водні ресурси**» характеризують гідрографічну мережу України й окремі водні об'єкти, водний режим річок та деякі характеристики води (температура, каламутність, жорсткість), паводки та водопілля, водні ресурси, селі, лавини. Завершує розділ карта гідрологічного районування України.

Розділ «**Ґрунти та ґрунтові ресурси**», крім базової карти «Ґрунти», вміщує ряд інших карт, що інформують про вміст гумусу та поживних речовин у ґрунтах, їхню родючість, а також карту агроґрунтового районування.

«**Рослинний світ і рослинні ресурси**» представлено картами рослинності України й окремо рослинності Українських Карпат, Гірського Криму; лісів і лісових ресурсів; продуктивності та віку лісів; рідкісних, лікувальних і харчових видів рослин та картою геоботанічного районування.

«**Тваринний світ і ресурси тваринного світу**» представлено картами тваринного світу, його різноманіття, ресурсів тваринного світу; шкідників і паразитів тварин, кровососних членистоногих переносників збудників хвороб, гельмінтів. Розділ завершено картою зоогеографічного районування.

На картах розділу «**Ландшафти та фізико-географічне районування**» охарактеризовано палеоландшафти (плейстоцен: пізній, середній, ранній); сучасні ландшафти України, Українських Карпат і Гірського Криму, ландшафти зони Чорнобильської АЕС; геохімічні особливості ландшафтів, фізико-географічне районування.

Карти розділу «**Моря та їхні ресурси**» характеризують кліматичні, гідрологічні та гідрохімічні умови; мінеральні та біологічні ресурси Чорного й Азовського морів; їхню геологічну й океанографічну вивченість.

Блок карт «**Населення та людський розвиток**» включає 181 карту, які розміщені на 61 сторінці Атласу (14,5% від його обсягу).

Структуру блоку визначає логічна послідовність показників комплексної характеристики населення з метою виявлення та відображення закономірностей і регіональних відмінностей їхнього прояву. Основні принципи розроблення структури блоку та змісту карт впливають із загальних концептуальних принципів і підходів до розроблення Атласу, базовим серед яких є принцип системності.

Розділ «**Населення**» (науковий керівник академік НАН України С.І. Пирожков) уміщує карти, що характеризують чисельність, структуру та розселення населення; міграційний рух населення; національний склад і розселення народів, мову та релігію.

У підрозділі «**Чисельність, структура та розміщення населення**» відображено розселення населення через показники його густоти й мережі поселень.

Окрему увагу в Атласі приділено характеристиці міського населення (формування, структура, динаміка) та міст (походження, типи за людністю, функціями тощо).

Карти підрозділу «**Міграція населення**» відображають місце України в міжнародних міграційних процесах, особливості міграційної поведінки міського та сільського населення, а також тенденції розвитку мі-

граційних процесів у Україні загалом та в окремих її регіонах.

Структура та зміст групи карт «*Національний склад та розселення народів*», «*Мова населення*», «*Релігії*» спрямовані на відображення складу й територіальної локалізації населення за його національною, мовною та релігійною самоідентифікацією. Окремими картами показано розселення найчисельніших етносів та структуру населення в поліетнічних регіонах.

Другий розділ блоку «*Людський розвиток*» містить карти, що інформують про основні його складники: демографічний, соціально-економічний та гуманітарний розвиток. Загальна (інтегральна) характеристика людського розвитку включає сюжети, що відображають розвиток людського потенціалу в Україні, зміни його показників та підтримку його державою через показники фінансування.

Група карт «*Демографічний розвиток*» дає уявлення про стан і тенденції розвитку основних демографічних процесів у Україні: народжуваність, смертність, приріст, шлюбність населення. Детально відображено також структуру населення за віком і статтю загалом та за окремими статевіковими групами.

Соціально-економічний розвиток в Україні представлено показниками груп карт «*Ринок праці. Зайнятість та безробіття*» і «*Доходи населення*». Інформація для цих показників асоційована із соціальними аспектами: місце проживання, стать та вік, освіченість населення.

Велика група карт підрозділу «*Гуманітарний розвиток*» характеризує соціальну інфраструктуру. Структуру цього підрозділу визначає набір видів обслуговування населення та логічна послідовність їхніх взаємозв'язків між собою. Їхня багатогранність робить цей підрозділ достатньо насиченим за кількістю карт.

Блок карт населення в Національному атласі України за повнотою, детальністю та ге-

ографічною достовірністю максимально вичерпує можливості статистики і може значною мірою задовольнити потреби науки та практики. Карти створено на основі матеріалів Першого Всеукраїнського перепису населення, переписів інших років і даних обстежень умов життя домашніх господарств.

Тематичний блок карт «*Економіка*» (науковий керівник академік НАН України В.М. Геєць) демонструє рівень розвитку продуктивних сил України, структуру, спеціалізацію й територіальну організацію народного господарства, загальні тенденції трансформації економіки, її місце у світовій економіці та інформаційному просторі. Зміст блоку розкривають 177 карт, розміщені на 98 сторінках (22,3% від обсягу всього Атласу). Структура блоку включає 13 розділів.

Розділ «*Загальна характеристика економіки*» показує місце України у світовій економіці, сучасні трансформаційні процеси в державі, розвиток науки, інноваційну та зовнішньоекономічну діяльність.

На картах розділу «*Фінанси і кредит*» висвітлено особливості та стан фінансової системи України.

Велика група карт розділу «*Промисловість*» відображає історію промислового освоєння території України, її сучасну галузеву структуру та виробництво основних видів промислової продукції.

Карти розділу «*Сільське господарство*» характеризують розміщення сільськогосподарських культур та виробництво продукції сільськогосподарства.

Розділ «*Водне, лісове, мисливське та рибне господарство*» — група карт, які детально відображають ресурсну та виробничу особливість перелічених галузей.

Значну увагу приділено поданню у відповідних розділах інформації про розвиток ***будівництва та інвестиції в основний капітал, розвиток транспорту, торгівлі.***

Новими за змістом є карти розділу «*Зв'язок та інформатизація*», в основу яких покладено розвиток сучасних засобів зв'язку.

За базову дату для створення економічних карт прийнято 2003 рік, коли в Україні вже використовували міжнародні стандарти статистичних класифікацій, а також період 1990–2003 рр. — для характеристики тенденцій системного трансформування галузей на переломному етапі розвитку продуктивних сил України.

Блок карт **«Екологічний стан природного середовища»** завершальний в Атласі. Він присвячений відображенню характеристик, особливостей та оцінювання наслідків взаємодії суспільства й природи.

Зміст блоку розкрито в 76 картах, які розміщені на 32 сторінках (7,3% від обсягу Атласу). Структура блоку складається з трьох розділів.

Розділ **«Екологічний стан компонентів природи»** (науковий керівник академік НАН України Д.М. Гродзинський) включає такі підрозділи:

«Атмосфера». Основною темою підрозділу є забруднення атмосферного повітря викидами зі стаціонарних джерел, а також автомобільним та іншими видами мобільного транспорту.

«Гідросфера». Тут подано комплексну характеристику стану і якості поверхневих, ґрунтових і підземних прісних вод, впливу господарської діяльності на забруднення вод і заходів щодо їх очищення. На картах відображено оцінні показники якості вод в окремих пунктах контролю. З позиції екологічного оцінювання якості вод охарактеризовано рівні вмісту в поверхневих водах найважливіших хімічних елементів: хлоридів, сульфатів, нітрату азоту та ін.

«Ґрунти». На картах цього підрозділу показано сучасний екологічний стан ґрунтів. У межах контурів типів і підтипів ґрунтів відображено інтенсивність розвитку негативних природно-антропогенних процесів, забруднення ґрунтів токсичними хімічними елементами внаслідок господарської діяльності, подано загальну інтегральну характеристику екологічного стану ґрунтів.

«Рослинність і тваринний світ». Основна тематика карт підрозділу — види й групи рослин і тварин, що підлягають охороні, а також внесені до Червоної та Зеленої книг України, поширення в межах України деяких адвентивних видів рослин, екологічний стан лісів, оцінювання стабілізації ландшафтів за співвідношенням еколого-стабілізаційних (ліси, природні луки й степи, болота) та інших земельних угідь.

Карти розділу **«Антропогенний вплив на природне середовище»** характеризують вплив суспільства на природне середовище, його сучасний стан і умови проживання населення. Тут відображено територіальний прояв основних сучасних антропогенних процесів. Інтегральний вплив суспільства на природу подано через показники загального антропогенного навантаження на територію — інтегрального індексу навантаження, розрахованого на основі суми індексів наслідків виробничої діяльності, щільності населення та освоєння земельного фонду й показника рівня антропогенної зміни сучасних ландшафтів.

Розділ **«Запобігання погіршенню екологічного стану природного середовища»** включає карти, де відображено еколого-економічні, компенсаційні й еколого-стабілізаційні передумови збалансованого розвитку України й гармонізації життєдіяльності суспільства.

Національний атлас України — це складна інформаційна система, що має широке поле для використання. Основним науковим досягненням у процесі розроблення Атласу стала створена на основі синтезу наукових знань цілісна характеристика природи та суспільства України. Вона ґрунтується на тематичній повноті Атласу, яка відповідає його сутності й завданням, а також на узгоджених теоретичних і методичних підходах у відображенні природних і соціально-економічних об'єктів та явищ. Це дає можливість, з огляду на закладену в Атласі зіставність карт за географічними осно-

вами, масштабами, а отже, рівнем дослідження, змістом та способом відображення інформації в систематизованому, формалізованому та однотипному вигляді, використовувати його як засіб системного аналізу, пізнання природи й суспільства в єдності та взаємодії. Цей найважливіший постулат сучасного дослідження стану та розвитку територій проявляється в Атласі наявністю так званих базових карт, розміщених у кожному тематичному блоці чи розділі Атласу. Саме ці карти забезпечують зв'язок інформації в Атласі. Тому під час їх розроблення було враховано знання галузевих наук, узгодження концептуального бачення сутності, взаємозв'язків та закономірностей функціонування явищ і процесів у природі й суспільстві та їхнє територіальне й часове поширення. Аналіз цих знань сприятиме виникненню нових ідей і теорій у природничих та суспільних науках.

Участь у створенні карт науковців багатьох інститутів Національної академії наук України та інших наукових установ, які заклали в них результати своїх багаторічних наукових і пошукових досліджень, забезпечує високий рівень репрезентативності Атласу.

Національний атлас України — складник інформаційної бази держави. Цінність національних атласів як джерел інформації полягає в комплексності й можливості синтезу закладених у них даних. Тому національні атласи мають багатоцільове практичне призначення, зміст якого визначають сучасні та перспективні потреби держави. Національні атласи становлять єдину географічну інформаційну базу для різних напрямів наукової, господарської та соціально-економічної діяльності населення і є надійним засобом орієнтації споживача у фактичних даних для їх подальшого узагальнення, зіставлення та інтерпретації.

Високий рівень узагальнення інформації, що забезпечує виявлення особливостей явищ та об'єктів, робить Атлас джерелом

інформації під час розв'язання загальнодержавних економічних, соціальних, екологічних та інших проблем. Тому Атлас є незамінним інструментом державних органів влади під час прийняття рішень стосовно всіх сфер розвитку держави та джерелом інформації місцевих органів влади для виявлення місця регіону в державі й перспектив його розвитку.

Незаперечна роль Атласу в освіті та просвіті населення. Атлас — систематизоване джерело знань та інформації, що надає необхідні дані для наукового пізнання природи й соціуму, сприяє патріотичному сприйняттю держави, екологічному вихованню тощо.

В екологічному розвитку держави Атлас є джерелом інформації про її природний потенціал, демографічне і техногенне навантаження на природне середовище, стан та проблеми охорони природи.

У сфері бізнесу використання Атласу пов'язане з інформацією про ресурси (природні, демографічні, екологічні), функціонуванням економіки, ринками збуту.

У міжнародному аспекті Атлас відіграватиме представницьку роль державної «візитної картки» й буде інформаційною базою для інвесторів, численної української діаспори та для всіх зацікавлених громадян.

Виходячи з рівня наукових досліджень і узагальнення знань про природу й суспільство, можливості інформаційного, фінансового й матеріального забезпечення, Національний атлас України створено як однотомну фундаментальну працю. Його формат становить: зовнішня рамка — 27,5 × 42 см, у розвороті — 59,0 × 42 см, у складеному вигляді — 32,5 × 47 см, у розгорнутому — 65 × 47 см. Основну карту України в масштабі 1:2 500 000 розміщено на розвороті. Карти всіх інших масштабів (1:4 000 000, 1:5 000 000, 1:8 000 000, 1:12 000 000) — на окремих сторінках Атласу разом із легендами й додатковими матеріалами (картами-врізками, діаграмами, графіками й фотоілюстраціями). Обсяг Атласу — 440 сторінок.

Під час презентації Національного атласу України

Фото С. Чорного

Атлас має паперовий (із додатковим томом, що вміщує тексти російською і англійською мовами) і електронний формат.

Готуючи електронний формат Атласу, розробники ставили перед собою різні цілі, але головною метою було те, щоб на перспективу мати можливість відновити інформацію, яка міститься на картах, і перевидати Атлас.

Електронна версія ґрунтується на таких принципових положеннях:

- Загальну архітектуру визначає структура інформаційного забезпечення Атласу.
- Реалізацію концепції Атласу здійснено за Інтернет-технологіями і мовою HTML.
- Необхідні функціональні можливості, насамперед робота з картами, реалізовані шляхом побудови спеціалізованих ActiveX компонентів, які включені в HTML-документи НАУ (Національного атласу України).

Застосування гіс-технологій надало широкі можливості для розв'язання проблеми одержання візуального зображення карт. Кожне окреме екранне зображення карти поступається своєму друкованому аналогу, але програмне забезпечення гіс-оболонки дозволяє отримувати довільну кількість переглядів однієї й тієї ж карти, змінювати масштаб перегляду, показувати територію по шарах інформації тощо.

Концепцію розроблення електронної версії побудовано на підходах, що дозволяють поєднувати основні положення традиційної картографії й геоінформаційних систем для того, щоб вони підсилювали загальну практичну значущість виконаної роботи.

Національний атлас України є основою для подальших глибоких тематичних досліджень, для створення серій галузевих і регіональних інформаційних систем та баз даних на основі деталізації та актуалізації закладеної в ньому інформації.

А. Шпак, Л. Руденко, А. Бочковська

ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АТЛАС УКРАЇНИ

Резюме

Вийшов друком (5 тис. примірників) перший в історії нашої держави Національний атлас України, що є найвагомішим досягненням української географічної науки та академічної картографічної школи. Це однотомна фундаментальна праця, яка складається з шести тематичних блоків: *Загальна характеристика. Історія. Природні умови та природні ресурси. Населення та людський розвиток. Економіка. Екологічний стан природного середовища*. Усього представлено 875 карт. Атлас має паперовий (із додатковим томом, що вміщує тексти російською і англійською мовами) та електронний формати. Концепцію Атласу, основні теоретичні положення його створення, методологічні та методичні основи було розроблено в Інституті географії НАН України. Високий рівень узагальнення знань про природу та суспільство робить Національний атлас України важливим джерелом інформації про природний потенціал, соціум та економіку нашої держави.

A. Shpak, L. Rudenko, A. Bochkovska

THE FIRST NATIONAL ATLAS OF UKRAINE

Summary

The first in the history of our state National atlas of Ukraine has been published (5 thousand copies) that is the most significant achievement of Ukrainian geographic science and academic cartography school. It's a one volume fundamental work which structure consists of six topic blocks: *General characteristics. History. Population and human development. Environmental conditions and natural resources. Economics. Ecological state of environment*. 875 maps are presented. Atlas has two formats – a hard copy in paper (with one extra volume with Russian and English texts) and electronic format. Atlas concept, main theoretical provisions of its creation, methodological and procedural fundamentals were developed in the Institute of geography of Ukrainian NAS. High level of knowledge generalization about nature and society makes National atlas of Ukraine an important source of information about nature potential, society and economy of our state.